

Lessen van levenswijsheid, voor een deel ontleend aan C.G. Salzmann's 'Hemel op aarde'

<https://hdl.handle.net/1874/234945>

mm 11487

Be. 1896 I, 7

Lessen van Levenswijsheid

VOOR EEN DEEL ONTLEEND

AAN

C. G. SALZMANN'S Hemel op Aarde.

UTRECHT — 1896.

Stoom Boek- en Steendrukkerij „de Industrie,”

J. VAN DRUTEN.

Niet in den handel.

Lessen van Levenswijsheid.

Lessen van Levenswijsheid

VOOR EEN DEEL ONTLEEND

AAN

C. G. SALZMANN'S Hemel op Aarde.

UTRECHT — 1896.

Stoom Boek- en Steendrukkerij „de Industrie,”

J. VAN DRUTEN.

EEN WOORD VOORAF.

Den 1sten Juni 1844 brachten sommigen in Duitschland eene dankbare hulde aan de nagedachtenis van Christiaan Gothelf Salzmann, die daar, eene eeuw geleden, te Sömmerda het eerste levenslicht aanschouwde.

Hij was een eenvoudig, nuttig en werkzaam man en directeur aan het opvoedkundig gesticht te Schnepfenthal in Thüringen, waar hij den 31sten October 1811 overleed.

Bovendien schreef hij vele en nuttige boeken, die bij ieder die ze kende, in hooge waarde werden gehouden.

De gedachten er in neêrgelegd, zijn dan ook voor latere jaren nog gangbare munt, ja zelfs voor onzen tijd nog zóó jong en frisch, alsof zij pas uit de pen waren gevloeid.

Dat de eeuwen dan ook niet in staat zijn om levenswaarheden te doen verouderen, bemerkte ik bij het herlezen van zijn, in 1797 verschenen boek: Der Himmel auf Erde.

Telkens werd ik daarin verrast door een kostbaren schat gezond verstand, gepaard aan levenswijsheid.

Naast deze beide treedt op den voorgrond een eenvoudig

Bijbelsch geloof aan eenen Vader, Die, ofschoon het ons onwaardige kinderen als wij zijn onbegrijpelijk voorkomt, toch aller lot met wijsheid en liefde blijft regelen.

De vorm van het werk was echter niet geëvenaard aan den voortreffelijken inhoud, en het kwam mij voor, dat onze tijd geheel was ontwassen aan zulk langdradig geschrijf.

Reeds spoedig na deszelfs verschijning, werd het in onze taal overgezet; het laatst geschiedde dit in 1847.

In deze uitgave werd het naar lateren schrijftrant gewijzigd, maar de omslachtige stijl, die het méést hinderde, bleef behouden.

Naast andere verwante gedachten, gaf deze Hemel op Aarde aanleiding tot dit geschrift. Het wat beknopter te maken was het doel van mijn streven.

Hartelijk hoop ik dat menigeen, door te luisteren naar Salzmann's verstandige raadgevingen, en door die op te volgen, een gansch anderen blik zal kunnen slaan op het veelzijdige, rijke en schoone menschenleven, door het ontdekken van lichtpunten, waar hij vroeger niets dan nevel en duisternis aanschouwde.

Ieder sterveling wenscht deel te nemen aan het feestmaal des levens, maar niet weinigen deinzen terug voor de duurzame inspanning, die er vereischt wordt ter bereiking van dit doel, en op deze wijze vertrappen zij, met eigen voet, de bloemen hun geschonken.

Wil men zich echter waarlijk gelukkig gevoelen onder alle omstandigheden waarin men geplaatst is, dan wordt er oefening vereischt in zelfkennis en zelfverloochening, maar de nooit te rooven vrucht, die er door verworven wordt, is dan ook

wel dubbel waard de inspanning die men zich er voor moest getroosten, namelijk een gelukkig leven, een opgewekte ouderdom, en zooals wij willen hopen, een rustig sterfbed.

Al heb ik er verdriet genoeg van, dat ik nog lang niet ben die ik wezen moest, toch voel ik mij gedrongen om bij dezen te betuigen, dat het helder inzicht over vele geschilpunten, Salzmann en anderen geschonken, en de vele verstandige raadgevingen in zijn werk gevonden, middelen waren in Gods hand, om kleur en geur aan mijn leven bij te zetten, door het genoeg er van te verdubbelen, en het verdriet dat ik had, te verzachten of weg te nemen.

Deze ervaring hebbende opgedaan, meen ik aan vrienden en bekenden geen ondienst te doen, door hun dit geschrift aan te bieden.

Hartelijk bedank ik bij dezen een mijner vrienden, die gewoon is om met de pen om te gaan, en zijne lieve vrouw, die met hunne vriendelijke dienstvaardigheid mij trouw en ijverig ter zijde stonden om mijn pleegkind in een passend gewaad te hullen.

UTRECHT, Dec. 1895.

INLEIDING.

Menig talentvol kunstenaar schetste in beelden en kleuren de zaligheid der hemelingen en de folteringen der helbewoners.

Die voorstellingen waren soms zóó aangrijpend, dat enkele er toe kwamen om de dagelijksche plichten te verzuimen, ten einde, zooals zij meenden, geheel alléén voor den Hemel te leven.

Het gevolg daarvan bleef echter niet uit. Onvoldaan met zichzelf, werden zij ongevoelig voor het vele schoone en goede dat het leven biedt, en ten slotte kwamen zij er zelfs toe, om de aarde een tranendal te noemen.

De materialistische strekking onzer dagen brengt mede, dat vele onzer tijdgenooten het denkbeeld van een leven na den dood lieten varen. - Ofschoon hoop op den hemel, of vrees voor de hel op zedelijk gebied geen waarde bezitten, zijn er toch menschen te vinden die het bedenkelijk voorkomt, dat de hemel als drijfkracht tot het *goede*, en de hel evenzeer ook tot afschrik van het *kwaade*, in de hedendaagsche maatschappij dreigen te gaan ontbreken, dewijl zij reeds *nu* daaraan toe-

schrijven de afschuwelijke misdaden van den tegenwoordigen tijd.

Ik meen het oordeel van het meerendeel der menschen te deelen, door te beweren dat het gros der aardbewoners zich nog wel degelijk aan dit oude geloof blijft vastklemmen, en dat zij, gebukt gaande onder kommer en zorgen, zich nog bij voorbaat blijven verheugen in de zaligheid die hen wacht aan gene zijde van het graf.

Alle eeuwen en alle natiën hebben er dan ook iets van gevoeld (eene Ahnung van gehad). Naar aanleg en ontwikkeling vormt een ieder zich een denkbeeld van het heil, dat hem wacht in den door hem zich gedroomden hemel.

De sluier echter, die de toekomst voor ons sterfelijk oog bedekt, is zóó ondoordringbaar, dat geen menschenkind in staat is, om zich maar het allerflauwste denkbeeld er van te kunnen vormen.

Van den *Hemel op Aarde* valt echter heel wat meer te zeggen, wanneer men hieronder verstaat het grootste, reinste en duurzaamste geluk dat, onder alle omstandigheden des levens, de *nooit* te rooven *schat* van ieder sterveling kan worden!

EERSTE HOOFDSTUK.

Nemen wij SALZMANN'S boek ter hand, dan bemerken wij al spoedig, dat het trouw en ijverig behartigen van de gewone dagelijksche plichten, door hem als schering en inslag wordt beschouwd van een wezenlijk gelukkig bestaan. Ik stel mij voor, dat menigeen dit lezende, de schouders zal ophalen en zeggen, wat een praatjes! die man heeft het glad mis, want ik doe wat ik kan en doen moet, zoo ijverig en nauwgezet mogelijk, maar ik ondervond nog niets van het geluk dat daaraan verbonden zou wezen. Geduld, goede vriend, SALZMANN is pas aan het woord, en vóór hij verder gaat, begint hij met twee vooroordeelen aan te tasten, die het doen van het goede in een kwaden reuk brengen.

Over het algemeen wordt plichtsbetrachting met deugd verwisseld, en wordt dus beschouwd als iets dat men liever naliet, dewijl het meestal in strijd is met ons genoegen.

Daarentegen wordt door het meerendeel der menschen, het verkrijgen van dit laatste als een begeerlijk goed voorgesteld.

Heeft men het echter goed met zich zelf voor, dan moet

dit scheeve oordeel verdwijnen en plaats maken voor het begrip, dat plichtsbetrachting de grootste zegen voor een mensch is, en dus niet meer als eene verdienste of een vloek mag worden beschouwd.

De ons omringende zaken bezitten op zichzelf geene waarde. Wij zien het dagelijks aan den egoïst, den verkwister, den gierigaard, den dronkaard, die verkregen wat zij begeerd hadden, en die met het bezit er van, hoofd voor hoofd een ellendig leven leiden.

Wanneer het schoonschijnende doel bereikt is, bemerken zij pas, dat zij zich bedrogen hebben.

Rijkdom en eer, langs slinksche wegen bemachtigd, delven tergelijktijd een graf voor het heil van hem, die meende het daardoor te zullen verkrijgen. De achting voor zich zelf verliest hij, het vertrouwen van de menschen moet hij missen. Bij het zien van het leed anderen aangedaan, kwelt hem zelfverwijt en de machtige dood ontneeft hem ten slotte alles wat hij meende te bezitten.

Hoe zou het mogelijk kunnen zijn, om dan nog onder deze omstandigheden, één gelukkig oogenblik te kunnen hebben!

Een daglooner die tevreden is met het weinige dat hij heeft, en die doet wat hij doen kan en moet, is er oneindig beter aan toe.

Hij, die slechts zijn plicht betracht om de genegenheid der menschen te verwerven, of om er eer door te krijgen, zal dien gemakkelijk verzaken en zelfs het kwade niet ontzien om zijn doel te bereiken.

Iemand zonder beginselen, zou men kunnen vergelijken bij een schip zonder roer of stuurman.

Alleen plichtsbetrachting uit liefde tot het goede, behoudt blijvende waarde. In dezen geldt het ook: Uit een troebele bron kan geen zuiver water geput worden. Scheppen wij echter behagen in onze dagtaak, dan geschiedt het zwaarste en vervelendste met genot en opgewektheid, en aan den avond van iederen welbesteden dag wacht ons vrede en zelfvol-doening.

De gedurige ervaring, dat vooruitgang in het goede geluk aanbrengt, schenkt liefde tot plichtsbetrachting, en goed zijn en goed doen wordt ten slotte de lust van ons leven, en dus onze *hoofdwensch*.

Die weinig begeert, ondervindt weinig teleurstelling.

Is braaf te handelen ons grootste verlangen, dan hangt voornamelijk van ons zelven af, of wij onzen wensch krijgen.

Mist men echter genoeg in het werk, dan zoekt men uitvluchten om er aan te ontsnappen, of werpt bij zijn eigen verzuim, de schuld op de schouders van anderen.

Een mensch wordt wel eens overstelpt door tal van tegenstrijdige plichten. Hij kan echter maar aan ééne zaak te gelijk zijne aandacht wijden. Vandaar is het volgens SALZMANN geraden, om vóór hij handelt, eens te overleggen of een ander ook nog wat voor hem kan doen. Hij, die vóór dat hij een nieuw werk begint, eerst geheel voltooid heeft waaraan hij bezig was, zal bij ervaring bemerken, dat wereldsche zaken zich in den regel schikken.

Is er *geen* geluk denkbaar zonder verbetering van het gemoed, zal men dan om in allen deele dit uitzicht verwezenlijkt te zien, niet geheel volmaakt moeten wezen?

Dit doel is echter nimmer te bereiken, want hoe de mensch zich moge inspannen, de volkomenheid blijft natuurlijk zoo lang als hij leeft, het *nooit* te bereiken *Ideaal*. Ware dit anders, dan zou hij moeten ophouden mensch te zijn, want het is nu eenmaal eene eigenaardigheid der menschelijke natuur, dat de strijd tusschen goed en kwaad hem blijft vergezellen van af de wieg tot aan het graf.

Jezus deelde ook dit gevoelen, want toen de rijke jongeling hem aansprak met *Goede* meester, antwoordde hij door te zeggen:

Wat noemt gij *mij goed*? Niemand is *goed* dan *God alleen*, Luc. XVIII: 18.

Er kan ook geen sprake zijn van deugd (de overwinning van het goede over het kwade in ons) zonder voorafgeganen strijd, want waar deze niet bestond, is de eerste eene hersenschim en dus onbestaanbaar.

Blijft volmaaktheid nimmer voor ons te bereiken, het is dan wel een zegen dat wij op den duur, en met inspanning van al onze krachten mogen streven om Jezus *ideaal*: wees volmaakt gelijk uw *Vader*, die in den *Hemel* is *volmaakt* is Matth. X: 48 dagelijks meer te naderen, want ook dit streven er naar brengt reeds geluk aan.

Dit zullen wel ondervonden hebben :

De *waardigste* vorst.

De *eerlijkste* koopman.

De *zorgzaamste* moeder.

De *voortreffelijkste* baas, meester, chef, winkelier of fabrikant.

De *dito* arbeider of bediende.

De *billijkste, welwillendste* heer of vrouw.

De *braafste, hartelijkste* dienstbode.

Trouwe plichtsbetrachting maakt het deze laatste ook *aan- genaam*, want dan heeft zij behagen in haar werk en vermijdt de aanmerkingen die anderen krijgen. Zij schept zich een tweede tehuis, omringd door welwillende vriendelijke gezichten.

De andere, die niet trouw noch stipt is, vindt alles naar en vervelend, en blijft hare huisgenooten als vreemdelingen onverschillig aanzien. Er *kan* soms iets van haar gevorderd worden, waarvan zij weet dat het *niet* goed is, dan moet zij *neen* kunnen zeggen.

Zouden wij niet het beste beantwoorden aan het *doel van* ons bestaan, wanneer wij het hoe langer hoe meer als *Hoofdzaak* in ons gingen beschouwen, om te trachten een juist begrip van onze plichten te krijgen, en om ons te gewennen vóór wij onze taak beginnen, ons eens af te vragen, wat het éérst voor onze rekening komt, en om daarna maar met lust en ijver te doen, wat wij begrijpen dat het noodzakelijkste is.

Al het andere goede dat ons eigen is, kan men in zoo-verre bij eene nul vergelijken, dat het deszelfs waarde ont-

leent aan het goede beginsel, evenals de nul dit doet aan het daarvoor geplaatste cijfer.

Eene bedrevene goede daad, waarvan eigenbelang, hoogmoed, vrees of zwakheid van karakter de bron was, moge al schitteren voor de wereld, zij is niet in staat, om den bewerker er van duurzaam geluk aan te brengen.

Dit is alleen voor *hen* te verkrijgen, die den *Algoeden* en de deugd bovenal liefhebben, en die hunne naasten als broeders en zusters een goed hart toedragen.

Hoe jonger men geoefend werd om zichzelf te verloochenen, des te beter, want dan wordt er voor de toekomst van het kind véél leeds gespaard.

Hoeveel het vader of moeder ook kosten moge, om hunne lievelingen iets te weigeren, zullen zij het ter wille van hunne kinderen toch wel eens doen.

Vroeg zullen zij hen leeren hun te gehoorzamen, en niet om het *genoegen* te denken, vóórdát het werk afgedaan is.

Zijn zij hieraan van der jeugd af gewoon geraakt, dan missen zij later den strijd en het verdriet waaronder een ander gebukt gaat, die door zwakke ouders werd grootgebracht.

De eerste leert met *genoegen* en heeft dus ijver bij het werk, de ander zucht er onder, en vordert hierdoor niet zoo goed. Door op deze wijze te handelen, worden in de kinderziel de zaden gestrooid van nauwgezette plichtsbetrachting.

In later jaren, soms na den dood der ouders, zullen zij er de heilzame vruchten van inoogsten en de nagedachtenis zegenen van hun beste vrienden! Het kind toch, tot mensch opgewassen, heeft zich daardoor het goede zóó eigen gemaakt en het zóó lief gekregen, dat dit hoe langer hoe meer het eenige doel van zijn leven is geworden. Hij gaat recht op dit doel af, zonder te twijfelen, want hij weet wat hij wil en wordt dus een man van karakter.

Heeft het lichaam tot deszelfs onderhoud voedsel noodig, wil het niet verkwijnen, *goede* gedachten zijn een behoefte voor het zedelijk welzijn; want daaruit ontluiken de goede beginselen.

Zou het dan geene zaak zijn voor hem of haar, die maar gedachteloos voortleeft, om het hoofd met *goede* beelden te vullen, bijv. met het leeren van mooie verzen? In het ledige brein zetelt zich toch zoo licht het kwade.

Het moet ons immer voor den geest zweven dat gedachten *niet* tolvrij zijn, want dat daaruit de *woorden* voortkomen, en dat menige daad onbedreven zou zijn gebleven, als men in tijds gezorgd had om de verleidelijke gedachte met eene goede te verwisselen.

Heerscht er eene épidemie van pokken of roodvonk, dan zorgt een ieder, en terecht, om de zijnen niet noodeloos aan het gevaar van besmetting bloot te stellen.

Is het dan geen vreemd verschijnsel, dat diezelfde zorg-

zame betrekkingen, die zoo trouw het lichamelijk welzijn der hunnen behartigen, zoo zorgeloos kunnen omspringen met de belangen hunner ziel, en op deze wijze, zonder het te willen, er hun duurzaam geluk aan wagen?

Het goede voorbeeld der ouders, hoe noodig dit ook zij, is daartoe nog niet eens voldoende. Er hangt ook voor hen véél af van de keus hunner vrienden, en daarnevens ook van de boeken, die zij lezen.

Hun smaak mag *niet* bedorven worden, door réalistische en andere verderfelijke werken, die *goed*, *kwaad* noemen en die het verkeerde in een schoon daglicht plaatsen.

Het lezen van te veel romans, of die te overdreven zijn, en de wereld dus anders voorstellen, als deze in werkelijkheid is, rooven den kostbaren tijd, die nuttiger kon besteed worden tot hun later welzijn.

Is dit alles voor hen van groot belang, nog van de mééste waarde is het voor jongelieden, in de allereerste plaats geleerd te hebben, om waar eene zondige gedachte in hen opkomt, deze dadelijk door eene goede te smoren.

Nadert een dolle hond of een hollend paard, dan handelt ieder, die toch geene hulp kan bieden, verstandig om maar stil uit den weg te gaan.

Evenzoo moet men vreezén, om zich noodeloos aan verzoeking bloot te stellen.

Al bouwt men *nog* zoo op zijne deugd of op die der zijnen, moet men toch de gelegenheid tot zondigen vermijden.

Alle menschen, die zich gelukkig willen gevoelen, hetzij jonge of oude, zij het geraden, om al deze middelen maar trouw en ijverig ter hand te nemen door het ééne te doen, en het andere te laten, want iedere leeftijd brengt zijne eigene verzoeken mede, en overal zijn zij te vinden.

De wegen van goed en kwaad liggen vlak naast elkander, alsof eene onmerkbaar streep ze scheidt, en daarom mogen wij de voorzichtigheid nooit uit het oog verliezen, want anders konden wij den *tweeden* weg wel eens betreden, meenende nog altijd op den *eersten* te wezen. Dit is te méér noodig, dewijl de brave (hij die het goede wil) door *overdrijving* van zijn goede hoedanigheden zondigt, evenals de slechte dit doet door zijn kwade neigingen in te willigen.

Hij, die wel eens gemord heeft over zijn lot, zal in het vorenstaande misschien zijn eigen portret wel ontdekt hebben, en daardoor begrijpen wáár hem de schoen wringt.

Dit zal hem hoe langer hoe duidelijker worden door het oog te vestigen op de breede reeks van ellenden, die de gevolgen zijn of worden van een misbruikt leven, terwijl aan iedere goede eigenschap, die wij in ons zelf aankweeken, eene knop wast, waaraan bloesem en vruchten voor het leven kunnen rijpen.

Ons oordeel over goed en kwaad, luidt niet immer hetzelfde.

Er ligt een afkeurend oordeel gereed over het gedrag van iemand, die niet betaalt wat hij schuldig is. Verkeeren wij in hetzelfde geval, dan trachten wij ons vrij te pleiten door te zeggen, „wel ik heb het niet, maak eens een vuist als men geen hand heeft!”

Plicht geldt echter in de meeste gevallen voor den eenen net zoo goed als voor den anderen.

Daarom zij het geraden, om ter wille van zeltkennis, van tijd tot tijd even stil te staan, ten einde onze daden door den bril van een *ander* eens te bezien.

In de zaak van schulden maken, zou dat oordeel luiden: had hij maar op de kleintjes gepast en de dagelijks wegge worpen stuivers, die f18 in het jaar uitmaken; ware hij maar voor zich zelf en de zijnen wat zuiniger geweest, of had hij maar wat meer overleg gehad, en zich geene uitgaven veroorloofd, die hij niet kon betalen!

Het is noodig dat wij dit doen, want de eigenliefde is eene slechte raadvrouw, die in de ééne hand een vergrootglas houdt, en in de andere een glas om te verkleinen.

Bij het *weinige goede* dat wij doen, overreikt zij ons het eerste, en bij het *vele kwade*, dat een ieder onzer nog aankleeft, biedt zij ons het tweede aan.

Hoe gelukkig het doen van het goede ons in de gevolgen ook make, er is altijd min of meer strijd aan verbonden, dewijl lust en plicht slechte kameraden zijn, wier wenschen zelden overeenkomen.

Deze strijd is echter schijnbaar, want dezelve eindigt zoodra

men slechts den moed heeft, om zonder aarzelen de zaak maar flink aan te pakken, want van uitstel komt wel eens afstel.

Door uit medelijden met zichzelf, *vandaag* nog eens te doen, wat men *morgen* wil nalaten, verzwaart men zich den strijd, vermits de ingevolgde begeerte hoe langer hoe sterker wordt, terwijl in tegenstelling daarmee, de plicht ons door gewoonte tot eene tweede natuur wordt.

Hoe moeilijk het ook zij, om na verkeerd gehandeld te hebben, op het goede pad terug te keeren, nooit of nimmer mogen wij den strijd opgeven, want de weg tot verbetering blijft ten allen tijde geopend.

Ofschoon er inspanning en oplettendheid toe vereischt worden, toch is het gewenscht om zich afkeerig te toonen, waar het kwade ons dreigt mede te slepen. Door dit op den duur te doen, wordt het ons eindelijk tot eene gewoonte.

Hij die *weinig* gedachten heeft, moet maar duurzaam een enkel goed woord in zich zelve herhalen, dan wordt dit ten slotte zijn eigendom.

De éérste stap is in den regel de moeilijkste, maar deze zal blijken vruchteloos gedaan te zijn, indien die niet zonder ophouden door andere wordt gevolgd, en waakzaamheid niet immer het toezicht houdt.

Ieder, die zich op dit benedenrond recht aangenaam wil gevoelen, moet zonder te angstig voor zich zelf te wezen, toch ook rekening houden met zijne gezondheid.

Uit een valsch instrument kan zelfs de bekwaamste kun-

stenaar geen zuivere toonen lokken. Het lichaam geldt bij vele menschen voor den eersten persoon.

Is het niet vreemd te achten, dat zij het dan niet altijd met *die* zorg behandelen, die strekken kan om hetzelfde gezond en krachtig te houden? bijv. hoe zeldzaam komt men er toe, om eens iets van het *genoegen* daarvoor ten offer te brengen.

Waren in SALZMANNS tijd baden en sport nog niet aan de orde van den dag, en moedigde hij ter bevordering van de gezondheid tot lichaams oefeningen aan, nu is dat blaadje omgekeerd, en van wat hij toen aanbeval, mag nu met gerustheid gezegd worden, wacht u voor overdrijving.

Evenals de hoog springt, als deze *te* sterk gespannen is, evenzeer kan men zich maar tot eene zekere hoogte inspannen; doch overschrijdt men zijne krachten, dan blijven de treurige gevolgen niet uit, doch komen voor rekening van hem, die dit deed.

Het ligt dus in onze eigen macht, om dit leed te voorkomen.

De kelk der vreugde mag niet tot den bodem toe geledigd worden.

Het is een wijze raad, om een rijtoer of iets dergelijks te eindigen, vóór dat het genoeg op is. „Er moet nog wat te wenschen overblijven,” werd mij eens door iemand gezegd.

Wat voor den eenen mensch geoorloofd is, is het daarom nog niet altijd voor den anderen.

Hij, die het verdiende geld niet geheel noodig heeft tot zijn onderhoud, mag onbetaalden arbeid met evenveel toewijding verrichten als dien, waarvoor hij loon ontvangt, terwijl

een ander, die het voor zich zelf of zijn gezin noodig heeft, zich die weelde niet mag veroorlooven.

Omdat dit nu wel niet op zijnen weg ligt, behoeft de werkmán, die zich dag in, dag uit voor zich en de zijnen inspant daarom nog niet te denken, dat hij alleen tot *dien* werktuiglijken arbeid geroepen is. De opvoeding van zijn kroost eischt evenzeer zijne zorgen en zijn goed voorbeeld kan op zijne omgeving machtig werken.

Buiten andere plichten, heeft zijn lichaam ook behoefte aan ontspanning. De Zondag is dáár, om deze te schenken, zijnde een *zevende* van zijn geheele leven.

Dan mag hij zich eens geheel aan de zijnen wijden en zijnen geest eens verfrisschen door eene wandeling, eene preek te hooren, of een goed boek te lezen.

Moet hij in de week zijn tijd besteden om geld te verdienen, Zondags mag hij anderen ook eens kosteloos helpen.

Uit dit oogpunt beschouwd, wordt dan geld verdienen door dagelijksch werk, ofschoon de *eerste*, slechts ééne der veelvuldige plichten, die op hem rusten.

Het is te verwachten dat er, na hetgeen voorafging, de tegenwerping wel eens zal volgen: is plichtsbetrachting wel zoo geheel van onzen wil afhankelijk?

In zekeren zin is deze bewering gegrond, want het ligt *niet* in onze macht om de omstandigheden, noch de omgeving, geheel naar onzen wensch te regelen, maar het is óók waar, dat men met ernstigen wil en volharding zaken kan doen tot stand komen, die bij eene oppervlakkige beschouwing, aan anderen onuitvoerbaar voorkwamen.

Inspanning en spaarzaamheid, hebben menigeen in staat gesteld, om aan al zijne geldelijke verplichtingen te voldoen, hoewel onvoorziene omstandigheden zijn inkomen plotseling hadden verminderd.

Orde en overleg maakten het aan huisvaders mogelijk, om de plichten jegens hun gezin te vervullen, in weerwil van een lastig en tijdroovend ambt.

Bij strijd van plichten moeten de omstandigheden den weg wijzen.

Doen zich hinderpalen voor, die het ons onmogelijk maken om te verrichten, wat wij meenden dat plicht was, dan volgt daaruit als van zelf, dat wij van de éérste ontslagen zijn en tot het waarnemen van andere geroepen worden.

De doctor, die ziek te bed ligt, kan zijne patienten niet bezoeken, daarentegen is hij nu in de gelegenheid om zich te oefenen in geduld, zachtmoedigheid en tevredenheid.

Wil men zijn aanzijn nuttig besteden, dan kan men in het dagelijksche leven hiertoe ieder oogenblik gelegenheid vinden, en door deze met open hand aan te grijpen, mist men den tijd om te zuchten en te klagen, waarmede een ander zijn leven vergalt, die een doelloos bestaan leidt.

Bemerken wij tot onze teleurstelling dat wij buiten ons willen en weten, helaas weder in onze lievelingszonde vervallen, laat ons dan vooral eerlijk met ons zelve omgaan en het kwaad flink onder de oogen zien; elke andere uitvlucht brengt ons geene schrede verder.

Door te weten, waar het ons aan hapert, kunnen wij er ons echter in het vervolg voor wachten.

De herinnering aan verzuimde plichten werpt eene donkere schaduw op onze levensvreugde, en kweekt onvergenoegdheid, die dadelijk wijkt, zoodra het geweten op dat punt is wakker geschud en wij aanvangen om terstond, al is het ook wat laat, nog nauwgezet en ijverig te doen wat wij voor plicht houden.

De bewustheid, eene verkeerde neiging te hebben gesmoord, en het daarmede gepaard gaande gevoel van kracht, verschaft spoedig een duurzamer en reiner genot, dan het toegeven aan eene aardsche begeerte in staat is te schenken.

Een iegelijk zal de waarheid van deze bewering, bij de onschuldigste zaken in het dagelijksch leven, wel eens bevestigd hebben gezien.

Het is een heerlijk gevoel, als wij bemerken, dat wij in kennis toenemen.

»Wat gij nu beweert (hoor ik al iemand mompelen) dat méér te weten dan vroeger, geluk zou aanbrengen, is eene groote dwaling". Die dwaling, mijn vriend, is zoo groot niet als zij wel oppervlakkig schijnt, want het komt er maar op aan, *welke* kennis ik op het oog heb.

Een predikant, wiens stokpaardje het bestudeeren van doode talen is, en die op dit punt een groote geleerde werd, zal zich daardoor nog niet altijd zoo gelukkig gevoelen als zijn ambtsbroeder, die zijn tijd zooveel nuttiger besteedde met op de hoogte te komen van de belangen zijner gemeente, welke hij dan ook als herder trouw behartigde.

Om nu te weten, welke kundigheden den mensch het

meest te pas komen, behoeven wij ons maar de vraag voor te leggen: wie ben ik?

Het antwoord daarop luidt natuurlijk: Ik ben een mensch, samengesteld uit lichaam en geest.

De meesten onzer zullen wel weten, wat goed of kwaad is voor hun *lichamelijk* welzijn, en die daarnaar handelt, doet als een verstandig mensch.

Grenst het niet aan krankzinnigheid, om bij de wetenschap, dat iets schadelijk voor de gezondheid is, er zijn toekomst roekeloos aan te wagen, wetende dat hij onder de droevige gevolgen zal moeten lijden?

Het beste deel, de *geest*, dit weet een ieder, moet geoefend worden in wilskracht, op den weg van zelfverloochening verkregen; in geduld, zachtmoedigheid, waarheidszin, reinheid, ootmoed, orde, eenvoud en matigheid,

Wanneer wij in dit alles trachten vooruit te gaan, zullen wij ervaren hoe het verstand en de geestkracht stijgen.

In den omgang met onze medemenschen, verschafft de overtuiging van den goeden weg te bewandelen, door maar stil onze roeping te volgen, eene zelfstandigheid, die geen geld, noch stand, noch wat ter wereld ook, in staat is ons te schenken.

De jeugd is de aangewezen tijd om alles te leeren. Aan de ouders werd deze taak ter behartiging opgedragen.

Als de jaren aanbreken, dat zij aan de ouderlijke zorg ontwassen zijn, en zich een werkkring gekozen hebben, dan is het voor hun volgend leven van het grootste belang,

dat zij den arbeid, die op hen rust, grondig verstaan, opdat zij aan hun werk de grootst mogelijke volkomenheid kunnen schenken, en eindelijk een meester in hun vak worden.

Wij zijn niet alleen menschen, maar wij moeten ook met onze medemenschen kunnen omgaan.

De een heeft van *nature* tact, de ander kreeg dien in den omgang met zijne huisgenooten.

Het spreekt van zelf dat hij, die het hierin het verst gebracht heeft, ook het best met menschen weet om te gaan.

Die deze gave niet bezit, moet ze trachten te verkrijgen, door maar véél de belangen van anderen zich voor oogen te stellen en niet enkel te denken om eigen voordeel.

Tot den omgang met anderen is het ook hoog noodig, dat men steeds tracht billijk te zijn en anderen een goed hart toe te dragen.

Al deze hoedanigheden moeten medewerken om den omgang met menschen gemakkelijk en aangenaam te maken.

Natuurlijk had ieder in het leven een tijdperk, waarin hij alles onvoorwaardelijk aannam wat men hem leerde.

Langzamerhand ontwaakt het eigen bewustzijn, en begint men te denken, te wikken en te wegen, en het gevolg daarvan is dat men aan véél begint te twijfelen, wat men vroeger voor goede munt opnam.

Om zich een juister en ruimer blik op het leven en de menschen te verwerven, is het van het grootste belang, om zonder noodzaak, *niet* aan zich zelve te denken, want de zelfzucht doet onmerkbaar een scheef oordeel vellen, dewijl alles daardoor maar van *éene* zijde wordt gezien.

Slechts uiterst langzaam vorderen wij er in, om ons een zelfstandig oordeel te verschaffen, zoowel in geloofszaken, als in onze opvatting van goed en kwaad, en ook in dat over menschen en toestanden.

Daarom raadt SALZMANN aan, om intusschen maar vast te houden aan datgene, wat *ons* het waarschijnlijkste voorkomt, maar bij voorbaat er op rekenende, dat dwaling mogelijk zij.

Door dezen raad op te volgen, zullen wij rust voor ons hart krijgen. De onzekerheid van vele vraagstukken, welke ons vroeger slingerde, zal dan onze kalmte niet meer kunnen rooven, want terecht zullen wij langzamerhand gaan inzien, dat die het gevolg is van de beperktheid onzer zintuigen.

Bestaat er reden, om over de oogen te klagen als wij er *niet mede kunnen zien*, wat op de maan voorvalt?

Niemand weet, wat hem op den levensweg wacht, maar het zij geraden om daarop voorzichtig te wandelen, want anders dreigt het gevaar dat een groot deel van deszelfs doel voor ons verloren zal gaan.

Zou de ontwikkeling van het zieleleven, niet de Hoogere bestemming van den mensch uitmaken?

Om dit doel te bereiken, is het raadzaam om hierin *niet alleen op eigen oordeel af te gaan*, maar ook dat van anderen in te winnen, beiden aan het verstand te toetsen, en daarna het goede er van ons toe te eigenen.

Daarbij is de tijd kostbaar, dewijl die maar *eens* te gebruiken is. Besteedt men nu de meeste uren aan datgeen wat

met den smaak strookt, en is deze in strijd met hetgeen goed en nuttig is, dan rest er geen tijd meer voor het allernoodigste, dat in de eerste plaats in staat is om tot ons geluk mede te werken, door de kwelling te voorkomen die dit verzuim na zich kon sleepen. Later kan dit toch tot een kwelgeest worden.

Neemt men nu aan, dat ijverige nuttige werkzaamheid het levensgeluk verhoogt, dan zal hiertegen ingebracht kunnen worden, dat het dan wel te betreuren is, dat deze in den ouderdom eer af dan toeneemt, en dat dit geluk dus met de jaren verdwijnt.

Heeft iemand echter in den bloei des levens zijn zaak trouw behartigd, dan zal hij ervaren, dat ook voor hem zelve de goede gevolgen *blijven* bestaan, niettegenstaande hij door den last der jaren verhinderd wordt om te arbeiden.

Willen wij ons echter in den ouderdom verheugen over de gevolgen onzer daden, dan moet er ook in jonger jaren wat goeds van ons zijn uitgegaan. Wie, na een weggedroomd leven een opgewekten ouden dag verwacht, handelt even dwaas als de landman, die hoopt op een rijken oogst van een akker, dien hij onbeploegd en onbezaaid liet liggen.

De ondervinding leert, dat het geluk minder afhangt van de uitgebreidheid van den werkkring, dan wel daarvan, dat deze goed was. Onmogelijk zelfs kan men het zich voorstellen, dat men zich niet innig gelukkig zou gevoelen, na het voltooien van een moeilijk en soms verdrietig werk.

Ieder mensch heeft zijn oordeel, maar dat is niet bij allen even juist!

De bron van dit gebrek ligt gedeeltelijk in eigenliefde, want zooals gezegd werd, beziet deze de zaak slechts van *ééne* zijde. Eene andere oorzaak daarvan is de gewoonte van de meeste menschen om zich zonder nadenken maar te scharen bij het oppervlakkig gevoelen van het algemeen. Menschen die zelfstandig denken en spreken, zijn dunner gezaaid dan zij, die met de groote menigte Hosanna of Kruist hem roepen.

Een kind zal dikwijls over menschen en zaken een juister oordeel vellen, dan menig volwassene, die met vooroordeelen behebt is.

Dewijl ieder gaarne gelijk wil hebben, behoort er eenige moed toe om op te komen tegen een aangenomen begrip.

Heeft men het echter zóó ver gebracht, dat men goed, *goed* en kwaad, *kwaad* durft noemen, trots de bewering van anderen, dan verwerft men zich duurzaam een juister blik, en het gevolg daarvan zal wezen, dat men er toe komt om lieden met geduld en liefde te verdragen en zelfs hoog te achten, die men vroeger geneigd was te verfoeien, dewijl zij andere godsdienstige begrippen aankleefden, als die wij voor de ware hielden.

Naarmate, dat ons gemoed op dit punt fijner besnaard is, des te meer verhoogen wij onze levensvreugde, want het is een groot genot te bemerken, dat wij zelfstandig gaan oordeelen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Tot hiertoe was alles, wat er in dit boekje voorkwam, van practischen aard, en dus pasklaar voor het leven.

Wat nu volgt, kan daarop minder bogen, want de onderwerpen daarin behandeld, brengen als van zelve vraagstukken te berde, die nog nooit door iemand ter wereld met juistheid werden beantwoord.

Hij, die vreemde oorden gaat bezoeken, voorziet zich bijtijds van een goeden reisleijder.

In de plaats van zijne bestemming aangekomen, neemt hij bovendien ter besparing van moeite, tijd en geld, nog een gids, die bekend zijnde met de landstreek, in staat is, om hem den naasten, veiligsten en aangenaamsten weg te wijzen.

Op het ons onbekend gebied van het geestelijk leven, dat wij nu naderen, zullen wij ook wel behoefte gevoelen, zij het *al niet* aan een gids, dan toch wel aan een kompas, willen wij den koers niet missen in de onzekere wateren van vraagstukken, die ons ten slotte op de eene of andere klip zouden doen stranden, en die dus dreigen om ons geluk voor altijd te verwoesten.

Het geestelijk leven toch heeft de *Allerhoogste* met wijze en liefdevolle bedoelingen voor ons verborgen gehouden.

Ware het mogelijk, om bovenzinlijke vraagstukken op te lossen, dan zou het ons noch beter noch gelukkiger maken, volgens het oordeel van hem, die meent dat zijn lot in de beste handen berust.

Nu de oplossing er van tot de onmogelijkheden behoort, dewijl zij den schijn hebben, om in tegenspraak met zich zelf te wezen, zou het streven daarnaar dan niet aan waanzin grenzen? Die met het hoofd door den muur wil gaan, kan hetzelfde wel verpletteren, maar het onmogelijke blijft toch onbereikbaar.

Wat wij duidelijk met onze zintuigen waarnemen, begrijpen wij nog niet eens ten volle. Wij eten en drinken, maar is het dan toch nog geen raadsel, dat zonder ons toedoen, dit voedsel in ons binnenste bereid wordt, en strekken moet tot instandhouding van ons bestaan en tot groei en bloei van het lichaam?

Omdat wij elk jaar de natuur in voorjaarsdosh zien gehuld, vragen wij niet meer hoe dit mogelijk zij, maar toch is het een groot wonder, door geen menschenkind op te lossen, dat die fijne, zachte, opgerolde en opgevouwen blaadjes in staat zijn, om de harde schors te doen bersten. Al spreken wij met den Franschman van *pousser*, toch blijft het even onverklaarbaar.

Nemen wij nu onzen ouden, trouwen Bijbel ter hand, om in dezen voor kompas dienst te doen, dan wijst hij ons op de woorden Deut. XXIX : 29 : De verborgen dingen zijn voor den *Heer* onzen *God*, en de geöpenbaarde voor ons en onze kinderen, daar Jezus zelf gezegd heeft dat er dingen zijn, waarvan niemand weet dan de Vader alleen. Hiervan getuigt ook zijn antwoord op de vraag van Pilatus : Weet gij niet, dat *ik* macht heb enz. Joh. XIX : 10—11., met de woorden : Gij zoudt geene macht over mij hebben, als u die niet van *Boven* gegeven ware.

Zou het voor ons beperkt verstand niet geraten zijn, om ons aansluitende aan Jezus opvatting van bovenzinlijke vraagstukken, deze eenvoudig te laten rusten, en ze op zijne wijze te behandelen?

De spitsvoudige strikvraag van de Farizeën Luc. XX : 21—2. beantwoordde hij, door te zeggen : Geef den keizer, wat des keizers en *Gode*, wat *Gods* is. En die van de Sadduzeën Luc. XX : 28—37 met het eenvoudige antwoord, dat er in den Hemel geene huwelijken gesloten worden.

Deze zijne antwoorden sluiten volkomen op zijn zeggen Matth. XVIII : 3 : Indien gij niet geheel anders wordt en den kinderen gelijk, kunt gij in het Koninkrijk der Hemelen geenszins ingaan.

Om goed begrepen te worden, kleepte hij zijne voorstellingen van het onzienlijke in beelden, aan het dagelijksch

leven ontleend, geheel in den trant der Oosterlingen. De verloren zoon, het zuurdeeg, het mosterdzaad.

Door Jezus voorbeeld in dezen te volgen, behoeven wij toch wel geen oogenblik te twijfelen, of wij wel den goeden koers houden.

Na deze korte inleiding komen wij op ons II^{de} Hoofdstuk terug, en meen ik *niet* te vermetel te spreken, door in SALZMANN'S naam te beweren, dat de wereld er in ons oog veel bekoorlijker zou gaan uitzien, als ieder de menschen in zijne omgeving ging beschouwen, als door het *Opperwezen* gezonden zijnde.

Vrij mogen wij ons op dit gebied begeven, want er kan volstrekt geen sprake wezen, om geheimzinnige vraagstukken op te lossen, maar wel daarvan, of SALZMANN'S opvatting in staat zou zijn, om ons beter en gelukkiger te maken.

Zijn gevoelen daaromtrent gaan wij nu in korte woorden mededeelen. Wij worden omringd door onze natuurgelieven. De een doet ons genoegen, de ander schept behagen in ons leed, maar allen doen wij rechtstreeks of zijdelings iets voor elkander.

ABOUT herinnert dit in zijn *A. B. C. du travailleur*, eenige jaren geleden verschenen, en SALZMANN leefde ook onder die indruk, dat wij ons leven lang véél aan de hulp van menschen te danken hebben.

Ontelbaar is het aantal dergenen, die zich moeten inspannen, om ons de geriefelijkheden te verschaffen, die kleur en geur aan ons leven bijzetten.

Het is *waar* dat de aarde, de planten en de dieren aanwezig waren tot het leveren der grondstoffen, maar het is ook even waar, dat wij aan dit alles weinig zouden hebben, als niet menschenhanden het bruikbaar voor ons hadden gemaakt.

Wij zijn echter zóó gewoon geraakt aan deze onafgebrokene hulp, dat wij die maar heel zelden meer waardeeren. Dit is toch wel jammer, want er ligt een groote zegen in verborgen om deze in dankbare herinnering te houden, vooral wanneer wij *God* gaan danken voor de hulp, ons door menschen gezonden

Na dit alles opgesomd te hebben, voegt hij er bij: als iemand u eens vertelde, dat een engel hem had gewekt, het ontbijt had klaargezet, een andere engel de brandstoffen had gebracht en gezorgd had, dat bij zijne komst de kachel rustig brandde. Wanneer hij nu zoo voortging om de hulp die menschen hem hadden bewezen, aan engelen toe te schrijven, zou het dan niet den schijn krijgen, of zoo iemand op een andere planeet ware aangeland?

Door de maatschappij te beschouwen als eene verzameling van Geesten, door God gezonden, worden wij herinnerd aan onze verwantschap met eene hoogere wereld.

Den goeden raad, ons door menschen gegeven, nemen wij dan dankbaar aan en den kwaden, door het geweten afgekeurd, beschouwen wij als een middel in Gods hand om ons in wilskracht en zelfverloochening te oefenen, want zelve hebben wij de overtuiging, dat het goede moet gedaan, en het kwade moet gelaten worden. Het tevreden zijn is geene kunst, als alles naar onzen zin gaat en niemand ons iets in den weg legt.

Daar ontevredenheid, haat en twist het leven verbitteren, is deze levensbeschouwing ook geschikt om ons leed en ergernis te besparen.

Wil het kind in later jaren waardig zijne plaats in de maatschappij bekleeden, dan moet het van de jeugd af véél leeren, en de lessen worden hoe langer hoe moeilijker.

Zou dit met de levenslessen niet evenzeer het geval wezen?

Klaagt de ijverige leerling niet dat hij zwaar moet werken, maar verheugt hij er zich integendeel over dat hij een hooger standpunt bereikt heeft, evenzeer moeten ook wij bij het ontmoeten van moeilijkheden op ons levenspad, ze dankbaar aannemen en er niet over klagen, want later zullen wij de vruchten oogsten die zij afwerpen

Beproof het zelf maar eens en ge zult bemerken dat, wat hij er van zegt, altijd door de ondervinding wordt bevestigd.

De opwekking daartoe kan veredelend op ons werken, want met dit denkbeeld vervuld, zal men wel wachten om willens en wetens de rol van *duivel* op zich te nemen.

Ieder mensch meent zijn eigen oordeel te volgen, maar

zonder er zelf van bewust te zijn, strekt een ieder te gelijk tot nut van het algemeen.

Zegt SALZMANN, dat hij de menschen als engelen wil beschouwd zien, door *God gezonden*, dan sluit dit volgens hem volstrekt nog niet in, dat zij daarom volmaakt zouden wezen, maar alleen dit, dat zij tot ons nut werden *gezonden*.

Evenzeer waarschuwt hij ook tegen het maken van te groote illusien van de menschen, want daardoor vindt men zich later meestal bedrogen.

Door aan te nemen dat de menschen middelen in Gods hand zijn, ter bereiking van Zijne hooge doeleinden, ontwikkelen zich vraagstukken, waarop wij slechts ten deele, of geheel, het antwoord moeten schuldig blijven.

Ten eerste. Zou de moedwillige moordenaar daarin dan ook geen vrijbrief gaan zoeken voor zijne euveldaad, en zou dit dan geene gevaarlijke stelling wezen?

Het geweten is echter nog dáár, en hoe verstompt dit ook bij menig zondaar moge wezen, hij vindt toch geen rust, en in nacht en eenzaamheid spreekt het een veroordeelend vonnis over hem uit, terwijl iemand, die bij ongeluk een of ander kwaad berokkende, zich van den toelag zou kunnen kwijten, al blijft de daad zelve de vreugde zijns levens vergallen.

Ten tweede. Bestaat er dan geen zedelijke vrijheid meer? Gelukkig weerspreekt ons geweten ook deze stelling, want wij gevoelen het, dat we kunnen kiezen tusschen goed en kwaad, terwijl een bloot werktuig geen keus kan doen.

Kan het geweten in beide gevallen nog eenig licht verspreiden, dit laat ons in een stikdonkeren nacht waar sprake is van menschen, die er op uit zijn om niet alleen lichamelijk, maar ook zedelijk anderen te schaden.

Het spreekt van zelf, dat niemand onzer in staat zou wezen Gods bestuur geheel te rijmen met de menschelijke vrijheid. Vroeger bespraken wij reeds, dat wij nog niet eens altijd doorgronden kunnen wat wij zien en hooren.

Was het ons volgens Dr. E. LAURILLARD gegeven, om één viooltje geheel te begrijpen, van wáár het deszelfs kleur en geur ontleende, dan was er reeds veel voor ons opgeklaard.

Al is het de grootste geleerde, toch wandelt hij nog immer in raadselen.

Voor kortzichtige menschen van een vluchtig bestaan is natuurlijk het *Ontwerp* bedekt, door het Opperwezen geregeld om het Heelal te besturen.

Iedere poging om het *niet* geopenbaarde te ontsluiëren, blijft dus van zelf vruchteloos en schenkt niets dan onrust, want ons aardache bestaan heeft grenslijnen, die wij niet vermogen te overschrijden. Een dier grenslijnen belet ons bijv. om te zien, wat ons wacht aan gene zijde van het graf.

Een blik op deze en andere vraagstukken doet ons gevoelen, dat wij de grens naderen waar het *zeker weten* ophoudt en het *geloof* moet aanvangen, en met den dichter NICOLAAS BEETS zeggen wij:

Met begrijpen kan 't niet gaan
 Neem het onbegrepen aan!

Een ieder weet, dat de zonde zich in twee gestalten voordoet. De eene is bekoorlijk en sleept dus mede, maar is tevens het krachtigste middel tot onze vorming, dewijl de grootste inspanning vereischt wordt om dezelve onverschillig voorbij te gaan.

Het tweede beeld is van hem die het merkteeken der zonde draagt, of van hem die onder de gevolgen er van gebukt gaat. Deze beide laatsten zijn dus geschikt om te waarschuwen: Laat af van het kwade, en doe het goede.

De vroegere voorstelling van Satan, met hoornen en bokkenpooten, was *niet* in staat om schrik voor de zonde in te boezemen, maar *wel* is dit het geval bij het zien van hare wrange vruchten.

De mensch die duurzaam het goede wil, is meestal blind voor zijne eigen gebreken. Het wakker schudden van het geweten is alleen in staat om de oogen zijner ziel er voor te openen. Er is verscheidenheid van menschelijke karakters, even zoo goed als er verschil van planten bestaat.

Zouden echter allen, zoo goede als kwade, niet evenzeer hun nut hebben voor het groote geheel?

De distel moet er zijn evenals de tarwe, de dwaas even goed als de verstandige; wat *nu* in ons oog nog vergif is, kan *later* blijken een heilzaam geneesmiddel te wezen.

Daar het verkeerde evenzeer zijn nut kan hebben als het goede, moeten wij maar het voorbeeld van den landman volgen, die op den duur zich inspant om zijnen akker van onkruid te zuiveren.

Door bestendig het eene kwade na het andere uit het hart te verwijderen, zullen de goedgezinden onzer hun leven toch niet nutteloos besteed hebben. Ook mag daarbij Kaïns woord: Ben ik mijn broeders hoeder? niet op hunne lippen komen.

Beschouwen wij nu de maatschappij uit zulk een oogpunt, dan zullen ons de dwalingen en boosheden der menschen minder deren, ja dan zal de verscheidenheid hunner gaven ons zelfs gaan aantrekken, evenzeer als het verschil van bloemen en gewassen dit den botanicus doet. Ook al blijven wij het kwade afkeuren, niet alleen in ons zelve, maar ook in anderen, toch zal het ons oordeel over den persoon die het deed, verzachten.

Juist door deze levensbeschouwing zal men zich hoe langer hoe meer gedrongen gevoelen om zich zelf voortdurend van smetten te reinigen, en ten behoeve van anderen goed en kwaad bij hun waren naam te noemen, dewijl de omstandigheden ons onbekend zijn.

Na dit een en ander betoogd te hebben, meen ik dit hoofdstuk gerust te kunnen besluiten met het woord van Jezus, waarmede wij het aanvingen: Gij zoudt geene macht over mij hebben, als u die niet van Boven gegeven ware; en met de woorden van den Psalmist Psalm CXXVII:I: Zoo *De Heer* het huis niet bouwt, vergeefs is het, dat de bouwlieden arbeiden; zoo *De Heer* de stad niet bewaakt, te vergeefs waken de wachters.

DERDE HOOFDSTUK.

In den Bijbel lezen wij, dat het Opperwezen in de oudheid met de menschen sprak.

Hoe dit geschiedde, weten wij niet, maar zeker is het, dat de gedachten der schrijvers van zulke verhevene gevoelens doortrokken waren, dat er alle reden bestaat, om aan een hooger invloed te denken.

Dit alles met juistheid te weten en dit alles te kunnen begrijpen zou, indien dit mogelijk ware, toch niet in staat zijn om ons geluk te verhoogen.

Iets anders is het, om ons te spiegelen aan hun voorbeeld, bijv. aan dat van Henoch, van wien geschreven staat Gen. IV : 22—24 dat hij met God wandelde; van Noach, die op welke wijze dan ook, geheel werd ingelicht hoe hij zijne arke moest bouwen en inrichten; van Salomo, die om wijsheid vroeg en deze op zijne bede verkreeg, en van Hiskia. Ook Jezus zeide:

Bidt en u zal gegeven worden, zoekt en gij zult vinden, klopt en u zal opengedaan worden.

Ieder mensch, die met de gedachte aan het Opperwezen vervuld is, zal wel in meerdere of mindere mate, de mogelijkheid van deze ervaringen kunnen bevestigen.

Van Henoch staan slechts enkele woorden geboekt, maar dit weinige behelst toch de geschiedenis van een hoogst gelukkig leven en van een zalig einde, zooals een ieder onzer dit voor zich zelf zoude begeeren!

Waren nu alle menschen met denzelfden geest bezielde, dan zou er in dezen weinig meer te zeggen vallen, maar er zijn er helaas, niet weinigen, die de Godheid vergeten, en zich eindelijk zóó in het stoffelijke verliezen, dat zij zelfs aan Zijn bestaan gaan twifelen.

Deze laatsten zien echter voorbij, dat er niets is of er moet eene oorzaak voor bestaan, en dat in weerwil der ontwikkeling van alle wetenschappen, deze grond, waarop alles steunt, nog immer te vergeefs wordt gezocht!

Bij eenig nadenken behoeven wij gelukkig toch nog geen oogenblik te twifelen aan het *bestaan* van het *Opperwezen*.

Overal ontdekken wij de schoonste harmonie, en bemerken wij, hoe alles naar vaste wetten is geregeld, als ware het geheel een ingewikkeld kunststuk, een uurwerk, dat wij ons zonder maker *niet* kunnen denken!

Geen sterveling kan met eenige zekerheid de vraag beantwoorden, of *God* overal met *Zijn Wezen* tegenwoordig is, of dat *Hij* alleen in *Zijne Werken* gevonden kan worden, maar ieder godsdienstig gestemd gemoed gevoelt, dat het *Opperwe-*

zen op hem persoonlijk werkt, al kan hij de wijze, hoe dit geschiedt niet doorgronden, noch omschrijven.

Sommige wijsgeeren beweren, dat *God* zich wel met het *geheele*, maar *niet* met de *onderdeelen* zou inlaten.

Troosteloozer leer kan er niet bestaan voor het nietige, onrustige menschenhart, dat behoefte gevoelt aan het woord van Jezus, dat er geen muschje op aarde valt zonder *Gods* wil.

Wordt door voornoemde bewering het Evangelie, de blijde boodschap, niet geheel weggeredeneerd en dus van nul en geener waarde verklaard?

Dit toch leert ons, dat de *Allerhoogste* ons aller *Vader* is, dat wij derhalve *Zijne* kinderen zijn, die *Hij* liet heeft en dat *Almacht*, *Wijsheid* en *Liefde Zijn Wezen* zijn. Dat Hij ieder mensch persoonlijk kent en gadeslaat, en tegelijk voor het geluk van anderen zorg draagt.

Hoe dit mogelijk zij, al weder stuiten wij op de beperktheid onzer zintuigen, die ons beletten om hierin verder door te dringen, dewijl, zooals wij dit vroeger reeds bespraken, de mensch het orgaan mist, om het onzichtbare waar te nemen. Hij dus, die geene rust heeft vóór dat hij alle raadselen dien-aangaande kan oplossen, zal met al zijn nadenken bedrogen uitkomen. Telkens zal hij bij vernieuwing stuiten op gesloten deuren en het is een zegen voor hem, dat deze bestaan.

Welke mensch toch vermag, zonder gevaar voor verstand

en hart, dit Heilige der Heiligen te betreden, en hem die het waagt, om slechts eene slip van het voorhangsel aan te raken, wacht op den drempel er van, naast wrevel, morrend bedil en twijfel, wanhoop en waanzin.

In iedere menschenziel sluimert, bewust of onbewust, verwantschap met het *Hoogste Wezen*.

Die kiem door een godsdienstig bestaan te ontwikkelen, is de sleutel tot den toegang van het grootste geluk, dat hier reeds den nietigen sterveling beidt.

Men behoeft nog geen booswicht te wezen, om zich van dit voorrecht verstoken te zien, want dit is uit den aard der zaak evenzeer het geval met hem, wiens hoofd ledig is of gevuld met daarmede strijdige denkbeelden, bijv. van hem, die alleen om zichzelf denkt, om de zijnen en het zijne, even zoo goed als met den materialist, bij wien het zinnelijke leven de geheele ziel inneemt. Daar het ééne is, kan het andere niet gevonden worden.

In het stoffelijke is het onbestaanbaar, maar ook in dezen evenzeer, want het streven naar het ideale, de eenige keten, die ons naast het godsdienstig denken, aan het onzienlijke, en den *Onzienlijke* verbindt, wordt bij die allen te vergeefs gezocht.

Om dit goede deel het onze te mogen noemen, is het nog niet genoeg dat wij om het *Oppervezen* denken, en van tijd tot tijd bidden, neen, wij moeten nog een stap verder gaan en bij alle wederwaardigheden, die ons en de onzen treffen, kunnen instemmen met de woorden, aan Job op de

lippen gelegd. De *Heer* heeft gegeven, de *Heer* heeft genomen, de naam des *Heeren* zij geloofd!

Zoodra wij ons de gewoonte hebben eigen gemaakt, om in vreugde en leed de hand van eene *Weldoende Voorzienigheid* op te merken, krijgt alles een andere en hoogere beteekenis in ons oog!

Menigeen leidt een droevig en zorgvol bestaan, maar als men nu hiervan hen uitzondert, die dit aan *eigen* schuld te wijten hebben, dan zullen de overigen niet ontkennen, dat ook zij nog van tijd tot tijd eens een lichtstraaltje op hun pad ontmoeten.

Dit te waardeeren als eene gave van God, is het geheim voor hen om naast goed gedrag, inspanning en het bezit van veel toegenegen harten, duurzamen zonnenschijn aan het leven te schenken.

Bij de voorspoedigen in de wereld zal het van zelf gemakkelijker vallen, om de liefde van *God* te waardeeren, want deze gevoelen dan sterker de behoefte, om het dankbare hart uit te storten, en dit zou niet mogelijk wezen, als het gevoel van iets ontvangen te hebben, niet was voorafgegaan.

Véél zwaarder zal het hun vallen om dit op te merken, als hevige stormen de levenszee beroeren en ziels- of lichaamslijden hen teisteren.

Voor den duurzamen vrede onzer harten is het echter noodzakelijk, om ons ook *dán* nog te blijven vastklemmen aan de *Liefderijke Vaderhand*, want juist in zulke dagen

hebben wij dubbele behoefte aan dien steun, en aan het bewustzijn, dat alles tot ons wezenlijk welzijn moet medewerken.

Gaan wij daaronder echter morren, dan gelijken wij op kinderen die dadelijk de lip laten hangen, als vader of moeder *niet* alles doen wat zij wenschen, dewijl zij dit in hun belang beter oordeelen.

Wat zou het *Koningrijk der Hemelen* anders kunnen wezen, dan het hebben van *vrede* met *Gods Bestuur*!

Hij nu, die door de omstandigheden geleerd, zich dezen vrede heeft verworven, mag dus wel als een gelukkig mensch geprezen worden.

Zoowel de geschiedenis der volken als die van personen, leert ons dagelijks, dat véélmalen geluk te danken is aan voorafgaande rampen en smarten, en wie onbevooroordeeld zijn eigen leven nagaat, zou al heel bekrompen meoten wezen indien hij niet opmerkte, hoe hij zijne talenten, zijn karakter, zijne geestkracht en de degelijkheid zijner kennis, méér aan tegenspoed dan aan voorspoed te danken heeft.

Als wij nu, na deze kleine afwijking, nogmaals tot Henoch terugkeeren, dan geloof ik gerust te mogen beweren, dat hetzelfde, wat *zijn* leven tot een hoogst gelukkig bestaan gestempeld heeft, ook de hoofdbron kan worden van *ons* waar en duurzaam heil.

Enoch wandelde met *God*, zoo lezen wij, dus met andere woorden: hij gevoelde zich altijd, als levende in de Nabijheid van het *Hoogste Wezen*.

Trots de wederleggingen in dezen te maken, is er toch eene waarheid, die onbetwistbaar zeker en bewezen is, déze namelijk: in hetzelfde oogenblik, waarin wij even als Enoch dit *grootste aller voorrechten* smaken, gevoelen wij ons innig gelukkig.

Het *Oppeuwezen* houdt nooit op, om *Zijne Hooge tegenwoordigheid* te doen gevoelen.

Indien ons geweten wordt wakker geschud, en daardoor de slechte plek in ons karakter, ons recht duidelijk voor den geest staat, zouden wij dat niet middellijk of onmiddellijk aan *Hem* mogen toeschrijven, die door het kweken van ootmoed, ons vatbaar maakt om de belofte van Jezus vervuld te zien: Die bidt, die ontvangt: die zoekt, die vindt, enz. Luc. 11: 9.

Want daardoor onze afhankelijkheid en zwakheid gevoelende, sluiten wij de ooren voor het eigen oordeel, en grijpen wij naar de Vaderhand, ten einde aan *God* den raad en steun te vragen, die bij menschen niet te vinden zijn.

In de gevolgen onzer daden bespeuren wij ook *Gods stem*, door de ervaring, hoe gehoorzaamheid aan den drang van het goede, hare aangename gevolgen medebrengt, terwijl iedere tegenkanting zichzelf straft.

Wordt het ons op deze wijze bekend wat wij *doen* moeten,

evenzeer waarschuwt ons de gejaagdheid en onrust in ons binnenste als wij iets moeten *laten*, dat verkeerd zou wezen.

Alles kan echter overdreven worden en zoo rijst de vraag bij sommigen op, als het kwade ons aanlokt, moeten wij dan daaraan *ook* gehoorzamen?

Jacobus komt tegen dit gevoelen op, waar hij schrijft, Jac. 1 : 13, 14. Niemand, als hij verzocht wordt, zegge, ik word van *God* verzocht, want *God* verzoekt niemand.

Al komen soms onwillekeurig zulke gedachten in ons hoofd, zij zijn *Gode* onwaardig, en mogen dus in onze ziel geene blijvende plaats innemen.

Bij het naderen van de grens, waar het *zeker weten* ophoudt en het *geloof* moet beginnen, behoort ook het vraagstuk hoe het mogelijk zij, dat zondige gedachten, zelfs in een waarlijk vroom gemoed, *kunnen* oprijzen!

Deze verborgen dingen zijn echter voor den *Heer* onzen *God*, maar wij *weten* dat wij *niet* moeten luisteren naar iets, waarvan wij overtuigd zijn dat het zonde is.

Het *Opperwezen* wordt altijd bereid gevonden om te raden, te troosten en te steunen en ieder godsdienstig gestemd hart zal zich hiervan wel een denkbeeld kunnen vormen.

Hij, die in dezen onkundig is gebleven, mag dit gerust aan zich zelf wijten, dewijl hij verzuimde om de gedachte aan het *Hoogste Wezen* te kweeken en recht levendig te houden.

De Bijbel verhaalt van menschen, die door den *Geest van God* tot groote werken aangespoord werden.

Zou ditzelfde, evenals in overoude dagen, ook *nu* nog niet kunnen gezegd worden van hen, die zaken tot stand brachten, welke zij in het volle vertrouwen op de hulp van den *Almachtige* trots alle tegenkating begonnen en voltooiden? Zij, die voorgeven te gelooven in de *Alwetendheid* van het *Opperwezen* en die toch niet vreezen, om werken te doen, die het daglicht schuwen, toonen feitelijk, dat zij geene waarde hechten aan dit geloof, anders zouden woorden en daden niet zoo in tegenspraak met elkander kunnen zijn.

Het is dan ook niet vreemd, dat voor deze lieden, de blik op het leven hoe langer hoe somberder wordt.

Hoe meer wij de menschen als onze broeders en zusters een goed hart toedragen, te meer kunnen wij ons voorstellen, dat *God* de *Hoogste Liefde* is, want zooals wij zelf gezind zijn, zoo vormen wij ons een beeld van de *Goedheid*.

Is het dan te verwonderen dat de Joden, die hunne vijanden bij honderd duizenden versloegen, Hem met bloed en zoenoffers dienden, terwijl Jezus, de zachtmoedige bij uitnemendheid, in het *Opperwezen* aanschouwde een *Vader*, die zelfs het verst afgedwaalde kind niet verstoot.

Naarmate wij vergeven, stellen wij ons dus voor, dat ook onze schulden vergeven worden.

Kunnen wij het zóóver brengen, dat wij in tegenspoed stil en tevreden blijven, doordien ons geloof krachtiger is dan onze eigenliefde, dan zullen wij ervaren, welk vriendelijk licht dit op ons pad verspreidt. Ontevredenheid met het beschoren deel is menigmaal de bron van veel zielelijden.

Dit te veranderen, ligt boven ons bereik. Wij kunnen echter onzen toestand wel verbeteren, door onze ontevredenheid te beteugelen, en vertrouwend kalm en rustig te blijven, als alles ons tegenloopt.

Het is geoorloofd om te doen, wat in ons vermogen is, om ons levenslot minder drukkend te maken. Ontbreekt ons echter daartoe de macht, dan moeten wij vrede hebben met *Gods Bestuur*.

De mensch heeft behoefte om zijn hart voor *God* uit te storten, maar toch mag dit nooit ontaarden in een zelfzuchtig bidden, dat de *Hoogste Wijsheid* zoekt over te halen en te bewegen om de bede te verhooren.

De één wil warmte hebben, de ander koude. De één regen, de ander zonneschijn en droogte.

Er is b. v. eene betrekking vacant. *Twintig* vragen er naar en bidden er om, doch slechts één kan maar de gelukkige wezen. Het natuurlijk gevolg daarvan is, dat de negentien anderen teleurgesteld moeten worden.

Alleen het gebed om wijsheid en kracht wordt verhoord! Deze verhooring zal wel samenhangen met de oprechtheid onzer bede, en is deze goed gemeend, dan zal daarvoor ook het woord van Jezus gelden: Bidt en u zal gegeven worden Luc. XI : 9.

Zij echter, die zóó blind ingenomen zijn met hun eigen oordeel, dat zij meenen de wijsheid alléén in pacht te hebben, zullen echter deze woorden van Jezus voor onjuist uitkrijten, dewijl zij alleen hun *eigene* stem hooren, en deze hun niets kan mededeelen, wat zij niet reeds vooraf wisten.

Is het voor alle menschen een zegen, om van der jeugd af geleerd te hebben, dat wat God doet wèl gedaan is, dit is het in dubbele mate voor de lijdenden onder hen, of die missen, hetgeen een ander bezit.

Hun leven ontleent toch voor het grootste deel deszelfs waarde aan dit geloof. Het verhoogt hunne vreugde. Het verzoent hen met de wederwaardigheden, door blijmoedigheid en tevredenheid te schenken in het heden, en rust en hoop voor de toekomst!

VIERDE HOOFDSTUK.

Het spreekt vanzelf, dat loutere natuurbeschouwing, ja zelfs natuurkennis, met opsomming van namen en getallen, nog niet in staat is om invloed te kunnen hebben op ons geluk.

Indien wij echter het *Hoogste Wezen* als onzen *Vader* lief hebben, dan zullen wij niet vruchteloos den tempel der natuur betreden, maar altijd in ons geloof versterkt, dien weder verlaten; want dan spreekt deze tot ons van Zijne *Almacht* en *Grootheid*, ons geopenbaard zoowel in de niet uit te spreken getallen en afstanden, als in de fijnheid, schoonheid en verscheidenheid der vormen, in het kleine waar te nemen.

In welk helder licht vertoont zich de *Wijsheid* van het *Oppeuwezen* indien wij bedenken dat er nooit eenige stoornis of botsing ontstaat; dat zon en maan geregeld opkomen en ondergaan en de sterren regelmatig haren weg volgen aan het uitspansel.

Diezelfde *Wijsheid* vinden wij terug in een kringloop der

natuur, waardoor de opgestegen dampen wolken vormen, en door eene weldadige dauw of regenbui, het land drenken en vruchtbaar maken.

Menschen, dieren en planten sterven en vergaan, en strekken daarna tot voedsel voor de volgende gewassen en deze laatste weder tot het onderhoud van mensch en dier.

Diezelfde *Wijsheid* vinden wij terug in de *moederliefde* in de natuur, het gevolg van het instinkt der dieren.

De *Liefde* van het *Oppevreezen* kunnen wij voelen en tasten in het licht der zon en in de warmte die van haar afstraalt, die ons koestert en alles laat rijpen, en ons het genot schenkt van bloem en vrucht. Het kleine ei van de visch verkondigt ons dezelfde *Wijsheid* en *Zorgende Liefde*, want daarin ligt reeds verborgen wat het diertje noodig heeft om te kunnen zwemmen. De vlerk van een vogel doet ons in bewondering stilstaan; want reeds bij het verlaten van het ei, was alles ingericht om te kunnen vliegen; luchtledige pennen en vet op de vleugels, zoodat de regen er afloopt. Buitendien groeiden er dons en veertjes op den binnenkant der wieken, waardoor deze het vogeltje niet konden kwetsen.

Bij zóóveel dat ons het hart verkwikt, en ons roept tot aanbidding van zulk eene *oneindige Grootheid*, klinkt daarnevens de *stem* in ons binnenste, die getuigenis geeft van de *Alwetenschap* van *diezelfde Macht*.

Heb geene zorg, arm zwak menschenkind voor de toekomst, maar geef met gerustheid uw eigen lot en leven en dat der uwen aan *Hem* over, van *Wien* gij bij ervaring weet, dat *Hij*

het leed dat u drukt, zal verzachten en wegnemen, zoodra *Zijne weldadige* doeleinden er mede bereikt worden.

Aardbevingen, orkanen, watervloeden en de dood, die hoog en laag geplaatsten, rijken en armen velt, en die zijne offers kiest onder jongen en ouden, schenken een diepen indruk van de *Onbegrensde Macht* van het *Opperwezen*, maar hoe verpletterend deze eersten ook mogen wezen, wij kunnen gerust en onbevreesd zijn, want door Jezus weten wij, hoe alles tot ons waarachtig heil moet medewerken!

Zou nu zulk eene natuurbeschouwing niet in staat wezen om het verslagen hart kracht en moed te schenken, in den strijd en bij de smart van het leven?

VIJFDE HOOFDSTUK.

Ieder mensch, ook al heeft hij weinig dat hem drukt, zal van tijd tot tijd klagen over de verdrietelijkheden die zijn deel zijn.

Hem, die met eenige belangstelling dit boekje gevolgd heeft, zal het wel geen raadsel meer wezen wááran deze ongenuegten meestal hun ontstaan te danken hebben!!

Over het algemeen worden de omstandigheden *buiten* ons er van beticht, en toch hebben deze er in den regel minder schuld aan dan wij zelf, want zooals dit vroeger reeds besproken werd, is trouwe plichtsbetrachting in staat onsen Hemel op Aarde te openen, doch plichtverzuim brengt steenen aan tot het bouwen eener hel.

Ofschoon de meeste menschen dit wel zullen beamen, wordt er toch niet altijd naar gehandeld, maar dat is iets wat ieder voor zich zelf moet weten! Voor anderen daarentegen, wier duurzaam streven het is om het goede te *willen* en het goede te *doen*, komen die afwijkingen doorgaans voort uit onkunde, onoplettendheid en dwaling.

Deze ontdekking moge niet streelend zijn voor de eigenliefde, toch kan zij den weg banen tot verbetering van ons lot.

Moedeloosheid, daarmede gepaard gaande werkeloosheid, gekweekt door het vooroordeel dat men niet bij machte zou wezen, om door eigen toedoen het leed te verzachten of weg te nemen, koesteren meestal de levenssmart. De overtuiging daarentegen dat men wel degelijk daartoe in staat is, behoort eene der drijfkrachten van het bestaan te worden.

Menigeen klaagt en zucht en heeft medelijden met zich zelf, maar blijft intusschen met de handen in den schoot liggen.

Hoe vertroostend in vele omstandigheden de gedachte ook zij, dat men niets tegen God kan doen, houdt zij soms ook terug om eigen toestanden te verbeteren, en men ziet menigmaal voorbij, dat ofschoon alles ongetwijfeld van *Hooger Hand* komt, aan den mensch soms tegenspoeden worden opgelegd om er tegen te worstelen, ten einde daardoor zijn verstand en wil te oefenen en zijn zedelijke krachten te ontwikkelen. Daarom is het raadzaam om deze woorden niet ter hulp te roepen, vóór dat men alles deed, wat men doen kon. Om een voorbeeld te noemen. Eene onzer betrekkingen wordt hard ziek. Mor niet, klaag niet en berust in Gods wil, maar haal den knapsten doctor en den geschiksten oppasser, en zorg voor alles wat de zieke noodig heeft.

Als gij *dit* doet, zult gij de meeste rust hebben, en zelfverwijt behoeft u dan niet te kwellen.

Onze te vergedrevene eigenliefde is menigmaal de ergste vijand die ons geluk verwoest!

Wij gevoelen ons door eigenliefde verblind, menigmaal verwaarloosd, zelfs miskend, en zelden krijgen wij wat wij meenen dat ons toekwam, ja, waar wij zelfs op gerekend hadden en zoo is zij dáár om ons leed te vergrooten; terwijl hij, die weinig voor zich zelf verlangt deze teleurstellingen mist en daarentegen het genot smaakt, dat hem telkens iets medevalt, waarop hij niet gerekend had.

Die zuchtende en klagende zielen zijn bezig om het genoegen dat zij zouden kunnen smaken, zelve te verbitteren.

Hoe méér men slaagt om overdreven egoïsme te beteugelen, des te gelukkiger zal men zich op dit benedenrond gevoelen, want grootendeels wijken hierdoor de bezwaren des levens. Ziekelijke eigenliefde doet veelal vergeten, dat onze persoonlijkheid in vergelijking met de millioenen aardbewoners, slechts een deel van één druppel is in den onmetelijken Oceaan! Doch ook *dat* deel van dien nietigen druppel is *niet* doelloos aanwezig.

Gevoelt men zich tot eene taak geroepen en bestaan er geen andere plichten, daarmede in strijd, handel dan zooals gij meent volgens uw geweten te moeten doen.

Is dit echter *niet* het geval, bemoei u dan zoo min mogelijk met zaken buiten uwen werkkring, maar wijdt dan liever met hart en ziel al uwe krachten aan úwe levenstaak!

Gesteund door het vertrouwen op *God*, dat Jezus staande hield in de moeilijkste omstandigheden zijns levens, zult gij zelfs, hoe ontzettend zij ook wezen mogen, op algemeene volksrampen veel bedaarder en berustender kunnen neder-

zien, want dan zegt gij even als Hij dit deed: Wat vader, wiens zoon om brood vroeg, zou hem een steen geven? Hoeveel gaat de *Liefde* van *God* die van een aardschen vader niet te boven! Mat. VII: 9.

loover Dan alleen zullen wij zóó ~~met~~ God kunnen spreken, wanneer wij den Geest in den mensch als hoofdpersoon gaan beschouwen, en daaraan dus de belangen des lichaams ondergeschikt rekenen. Hij, die in het een of ander opzicht door de natuur misdeeld is, kreeg gewoonlijk méér verstand, dat hem hielp om dit leed gemakkelijker te dragen; of een zijner andere organen was méér ontwikkeld dan dit bij gewone menschen het geval is, en bovendien bestaat er in dergelijke omstandigheden een troost, dien wij bevoorrechten niet kennen.

for Hoe ware het anders mogelijk, dat ~~niemand~~ iemand te vinden zou wezen, die naar het oordeel van het algemeen zoo rampspoedig mogelijk was, en die toch beweert dat hij tot de gelukkigste stervelingen behoort!

Verbitter uw leven niet door te tobben over de verdorvenheid uwer natuurgenoeten, aan wie gij toch niets kunt veranderen, maar tracht u zelf en de uwen voor kwade invloeden te bewaren.

Gewen u aan de voorstelling, dat uwe ziel eene windharp behoort te zijn, welke van tijd tot tijd klanken van Hoogere sferen opvangt en deze dan in heel zuiver toonen kan teruggeven.

Deze gedachte moet ons tot ootmoed stemmen en ons meer

en meer vatbaar maken voor de grootste aller zegeningen, die voor een mensch bereid is.

Bedenk dat het huis des Vaders vele woningen heeft en dat de Almacht, Die *hier* regeert, *alom Zijnen scepter zwaait!*

Als wij bemerken dat, bij vroeger vergeleken, onze inzichten verruimd werden, dan wordt het tijd om te waken tegen hoogmoedswaanzin, welke dikwijls vergeet dat alles wat wij het *onze* noemen, gaven *Gods* zijn en dat wij dus geene reden hebben om op onze bekwaamheden te roemen.

Daar het niet gegeven is om de toekomst te ontsluiëren, moeten wij ons vertrouwen maar duurzaam stellen op den Rots der eeuwen. Daardoor zullen wij ervaren, hoe rust en vrede zich ten slotte eene duurzame plaats in ons binnenste zullen veroveren.

Welk eene heerlijke gave de verbeeldingskracht ook moge wezen, zij kan ons toch nog leelijke parten spelen, door ons eene toekomst voor te tooveren welke later gebukt doet gaan onder den last van onvervulde wenschen, en die ook in staat is, om ons dubbel te doen lijden onder het leed dat ons treft.

Een ruiter en zijn paard vallen beide en breken ieder een been. Beiden lijden smart, maar des ruiters leed wordt verdubbeld door de zorg over de toekomst van zich en de

zijn en door de voorstelling, dat hij misschien voor het leven verminkt moet blijven!

Lijden wij onder den smaad van anderen, dan hebben wij dien verdiend, of wij hebben er geene schuld aan! In het éérste geval krijgen wij wat ons toekomt, en in het tweede behoeven wij het ons niet zwaar aan te trekken.

De menschen kennen ons, of zij kennen ons niet. Belasteren zij ons nu, laat het onze rust niet verstoren.

Van onze vrienden hebben wij dat niet te wachten, en het oordeel van hen, die ons niet kennen, is ons onverschillig.

Opzien tegen de dingen is eene hebbelijkheid, waaraan men zelfs in den ouden dag nog niet mag toegeven, want als men er in tijds niet tegen gestreden heeft, zal men later onder de gevolgen moeten zuchten.

Als het getij verloopt, moet men de bakens verzetten en dikwijls plaagt men zich noodeloos door een werk te willen doen, waartoe men niet of niet meer in staat is om het *goed* te volbrengen.

Het weekblad »de Hervorming», gaf eenigen tijd geleden een goeden raad aan lieden van jaren. »Een oud mensch, zoo stond daar geschreven, heeft behoefte aan warmte en licht. Hij kieze zich daarom zoo mogelijk een vrolijk en zonnig tehuis.

Den omgang met jonge lieden moet hij niet vermijden, maar opzoeken.

Terwille van dezen, moet hij zijn lichaam niet verwaarloozen en zich dus ook goed blijven kleeden. Om hen moet hij trachten zijne kwalen te vergeten door er niet om te denken en er niet over te spreken. Door lectuur moet hij zijn geest blijven beschaven, anders wordt hij vervelend, en hij moet hoe langer hoe meer behagen gaan zoeken om veel vreugde rondom zich te verspreiden.

De tegenspoeden kunnen voor een godsdienstig mensch ook bevorderlijk zijn aan de veredeling van zijn geest.

Sommige zonden zijn zóó met onze natuur samen geweven, dat slechts door miskennen en leed ons zielsoog er voor open gaat, en dan hebben wij daaraan menigmaal geduld, zachtmoedigheid en vertrouwen op *God* te danken.

Dit alles toch wordt in de school des onspoeds geleerd.

Bestond er niets wáártegen te waken en te strijden viel, dan zou de wereld spoedig een hel worden, want na niet langen tijd zou de meerderheid der menschen door den onophoudelijken voorspoed en de hierdoor toenemende heerschappij der zinnen bedorven, zich zelf en anderen zóóveel leeds be-rokkenen, dat menigeen zijn bestaan zou gaan vloeken.

Ofschoon vervuld zijnde met de beste plannen, zou het toch nog wel kunnen wezen dat het tot stand komen van die goede voornemens in werkelijkheid schadelijk zou wezen voor het algemeen, want dikwijls keurt de mensch goed wat in den grond der zaak *niet* goed is, en gewoonlijk dweept men

zóó met het eigen inzicht, dat men gegeven wenken in den wind slaat, en dan ervaart men menigmalen later, dat de *Voorzienigheid* dit door tegenspoed deed mislukken

In dagen van volksrampen wordt menigeen opgewekt tot daden van edelmoedigheid, trouw en zelfverloochening, waartoe in het dagelijksche leven zich zelden de gelegenheid voordoet.

Rampspoed doet ook het best gevoelen, hoe nietig en voorbijgaand ons leven is, en evenzeer aardische bezittingen en voorrechten; wij leeren er dus door ze niet hooger te schatten dan zij waard zijn.

Uit het ellendige gevoel van zwakheid ontkiemt de behoefte om aan *Hooger Wezen* raad, steun en troost te vragen en deze bede verhoord te zien, is de gróóste aller zegeningen, die voor den mensch is weggelegd, want hierdoor voelt hij zich verwant aan eene *Hoogere Wereld*.

Menigmalen kan men ook opmerken, hoe lijden later de bron werd van verblijden!

De dood, het sloopen van den aardischen tabernakel, zal door velen wel als de grootste ramp worden aangemerkt!

Hebben wij echter zooveel reden tot klagen als wij eene bouwvallige woning met eene betere gaan verwisselen en krijgt de dood op deze wijze beschouwd, dan niet eene geheel andere beteekenis?

Dewijl nog niemand der onzen na zijn verscheiden terugkeerde, is al wat ons wacht, na ons heengaan van deze aarde, niet met zekerheid te bepalen.

Het kan echter niet betwijfeld worden, dat met het sterven alle strijd en alle leed ophouden, die hun oorsprong in het lichaam hebben, en dat al de tranen daardoor afgeperst, voor goed verdwijnen.

Daarbij moet niet vergeten worden hoe het wāre genot van het stoffelijke verdwijnt voor hem die ziekelijk, hulpbehoevend of verminkt is!

In den ouderdom verstompen de zintuigen, het bloed vloeit niet meer zoo snel door de aderen. Men gevoelt, dat de kracht ontbreekt om te doen, wat vroeger gedaan werd. Dikwijls ervaart men, dat het verstand en het herinneringsvermogen verminderen en dat de ledematen stram worden!

Buitendien zou men eindelijk, indien dit mogelijk ware, toch maar alléén overblijven en dus een vreemdeling zijn voor het opkomend geslacht; een wandelende jood, van wien de legende luidde, dat het zijne straf was om *niet* te kunnen sterven!

Hoe ijzingwekkend en onverbiddelijk de dood ook in ons oog moge wezen, toch is hij *niet* in staat om ons van onzen God te verwijderen, door ons *buiten* het *Groote Vaderhuis* te sluiten. Indien de aarde alleen de *Vaderlijke woning* ware, dan zouden wij die door onzen dood nog kunnen verlaten! Jezus zegt echter: In het huis mijns Vaders zijn vele woningen Joh. XIV : 2.

Nu het onmetelijk Heelal met dien naam mag bestempeld worden, verliezen wij dus nimmer het Vaderhuis!

Eene hoopvolle verheffende gedachte is het, bij het naderen van het sterfuur, dat ons lot, hetzij wij leven of sterven, door den *Algoede* zóó bestuurd wordt, dat het ten slotte tot ons waar en duurzaam geluk moet medewerken.

Is ons uurtje geslagen, dan zullen wij ook wel niet aan ons lot worden overgelaten!

Gaan wij daarom maar zonder vrees dien laatsten vijand tegemoet!

Het sterven is verdooving en dus het einde van alle smart. Zien wij het morgenrood gloren, dan is ons dit een bewijs dat de dagvorstin in aantocht is.

Zou het verhelderd gelaat van een stervenden vrome ons bedriegen, of zou dit ook de weerglans kunnen wezen van de heerlijke visioenen, bij het heengaan hem geschonken?

De rustige blik van allen, die zich verzoend hebben met hun lot en die alzoo vrede kregen met *Gods Bestuur*, spreekt tot ieder onzer van de kalmte en zaligheid, die hierdoor hun deel zijn geworden!

Noch de gróóteste ramp, noch de diepste smart, ja zelfs de dood, zijn niet in staat om dit *Koninkrijk der Hemelen* van hen weg te nemen!